

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Ioannis Ioviani Pontani. De Aspiratione Libri duo. Charon
Dialogus. Antonivs Dialogus. Activs Dialogus. Aegidivs
Dialogus. Asinvs Dialogus. De Sermone Libri Sex. Belli,
Qvod Ferdinandvs Senior ...**

Pontano, Giovanni Giovano

Venetiis, 1519

Virtutem, & uitium uersari etiam circa orationem.

urn:nbn:de:hbz:466:1-12960

quodq; literatorum omnium proprium, id est contemplare, et age, ut arbitrare, cogites, scias non pauca hominum consilijs, atq; actionibus et geri, et posse, rerum tamen omnium summam ad deum optimum maximum referendam esse, qui uero secus arbitrentur, uanos eos esse homines, ac maxime futes.

Rationem, atq; orationem esse homini a natura tributam.

T rationem homini natura dedit, quo animal ipsum perficeret, et orationem, atq; altera, mente quidem duce, coelitis maxime eum esse similem uoluit, utraq; uero coeteris prestare animalibus summa etiam cum excellentia et dignitate. Itaq; ratione quidem ipsa homines, seque suaque et metiuntur, et componunt omnia, oratione autem et conciliationem a natura insitam conseruant, tueturque, et quae ratio ipsa dicitur, ea explicat, atq; eloquuntur, siue ad usum spectent, atq; ad seria, siue ad iocum, ac uoluptatem, quando absque illa ratio manet quaedam res eest, maximeque imbecilla. Cum hominis praesertim uita in actionibus uersetur, ciuiliq; in congregatione et coetu, cuius oratio ipsa, totiusque humane societatis uinculum sit praecipuum, ac sine ea ad summi boni adeptionem perueniri nullo modo queat. Ut autem ratio ipsa dux est, ac magistra ad actiones quasque dirigendas, sic oratio illorum ministra est omnium, quae mente concepta, ratiocinandoque agitata, depronuntur in medium, cum sociabiles (ut dictum est) nati simus, sitque uiuendum in multitudine, quae quo maior est, ac frequentior, eo in illa uberior est copia eorum omnium, quibus uita indigeat, quando nascentibus hominibus inopia data est comes, quae re uita ipsa longe aptior redditur, atq; habilior, tum ad assequendas uirtutes, tum ad felicitatem comparandam. Igitur ut ratio dux est, ac magistra dirigendis actionibus, uirtutibusque comparandis, oratio uero mentis est interpres, rationisque ipsius instrumentum quasi quoddam (siquidem consultationes, consilia, ratiocinationes ipsae denique dissertationibus constant, dissertationes uero uerbis) Sic eadem ipsa oratio instrumentum quoque rationi et quasi materiam sumministrat, in qua uersetur. Nam si laudantur, recte qui loquuntur, dicuntque apposite quod sentiunt, improbantur necesse est, qui male, atq; incomposite.

Virtutem, et uitium uersari etiam circa orationem.

Quod si ubique laudi locus suus est, ac uituperationi, illic et uirtuti et uitio, nimirum et in oratione uirtus, ac uitium sedem sibi constituent

aliquam. Ut quemadmodum in agendis rebus, sic in explicandis quæ animo, menteq; concepta sunt, sententijs item dicendis, atq; in habenda oratione, siue ad multos, siue apud paucos modus, mensuræq; seruanda sit, ac mediocritas illa quæ uirtutes constituit, estq; in omni uitæ genere merito laudanda. Etenim grauius alij quæ sentiunt explicat, ac compositæ. inepte alij, ac ieiune. hiq; ut inepti, leuesq; improbat, illi contra commendantur, ut graues, atq; compositi. Ergo et in oratione quoq; uirtus sibi locum comparauit, illumq; ipsum cum dignitate et laude.

Maximam esse uim, atq; auctoritatem orationis.

Nec uero populosissimis in ciuitatibus, amplissimq; in administrationibus non maximum sibi perperisse locum, summamq; auctoritatem eos constat, qui inter cæteros essent elocutione præcipue clari, inde ea qui pollerent, Oratores dicti. Sed nos hac in parte, de ea quæ Oratoria siue uis, facultasq; siue ars dicatur, nihil omnino loquimur, uerum de oratione tantum ipsa communi, quæq; homines adeundis amicis, communicandis negotijs, in quotidianis præcipue utuntur sermonibus, in conuentibus, confessionibus, congressionibus, familiaribusq; ac ciuilibus consuetudinibus. Quæ è re alia quadam hi ratione commendantur, quam q; Oratores dicuntur, atq; eloquentes.

Maximam esse in hominibus orationis uarietatem, ac diuersitatem.

Nec uero natura in hoc quoq; à seipsa discessit, aut ab ea quæ sua ipsius propria est, uarietate, ac dissimilitudine. Cum aliorum sermones seueri sint, ac subriles, aliorum iucundi, et lepidi, huius blanda sit elocutio, atq; ornata, illius inculta, et aspera, atq; alius in loquendo præferat urbis mores, alius uero ruris. Est, uideri qui uelit facetus, et comis, contra qui austerus, et rigidus, q; maxime uerus, oīq; à simulatione alienus, secus autem, cui dissimulatio placeat, aut ea quæ Græce est ἐπιεικής. Itaq; loquendi genus tum cuiusq; naturā, tum et mores sequi potissimum uidetur. Quidq; populi, gētesq; siue natura ab ipsa, siue ab institutione et usu, q; alia alibi magis probatur, suntq; in pretio maiori, aliæ taciturniores sūt, contra loquaciores aliæ. Magniloquentia delectat Hispanos, fucatus ac cōpositus sermo Græcos. Romanorum grauis fuit oratio, Lacedæmoniorum breuis, et horrida. Atheniensiū multa et studio sa. at Carthaginesiū, Afrorūq; callida, et uasra, de natura illorum sic dicta. Quo fit, ut genus colloquendi alibi aliud magis probetur, aut minus. Cū igitur de Fortitudine disseruerimus, deq; uirtutibus ijs quæ in pecunia uersantur, quæ quidem plures sunt ac diuersæ, itemq; de